

Skolverkets redovisning av nyttan av det internationella arbetet för utbildning för hållbar utveckling

Enligt regleringsbrev 2012 (S U2012/736/) ska Skolverket redovisa i vilken utsträckning verket har haft nytta av det internationella arbetet för utbildning för hållbar utveckling.

Bakgrund

Begreppet hållbar utveckling har definierats på många olika sätt inom såväl forskning och politik som i vardagliga sammanhang. Över 300 definitioner av begreppet finns men den mest frekvent förekommande definitionen, även i ett globalt perspektiv, får anses vara den som Bruntlandskommisionen formulerade år 1987 avseende hållbar utveckling: ”en utveckling som tillfredställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredställa sina behov”.

Hållbar utveckling brukar delas in i tre huvudområden miljö/ekologisk hållbarhet, social hållbarhet och ekonomisk hållbarhet. Dessa områden ska inte ses som separata delar utan bildar en helhet. Till begreppet hållbar utveckling kopplas också andra delområden såsom demokrati, jämställdhetsfrågor, hälsa och livsstilsfrågor. Exempelvis en livsstilsfråga gällande konsumtion har bäring på samtliga tre huvudområden inom begreppet hållbar utveckling. Ett annat exempel skulle kunna vara våra transportvanor.

Mot bakgrund av ovanstående definitioner som visar begreppets komplexitet är det inte helt enkelt att exakt definiera vad utbildning för hållbar utveckling innebär. I SOU 2004:104 *Om lärande, utbildning och hållbar utveckling* redogörs för ett antal karaktärsdrag som bedöms som väsentliga för en utbildning som syftar till att bidra till en hållbar utveckling. Slutsatserna baserar sig bl. a. på erfarenheter från den internationella konferensen Learning to Change the world som arrangerades år 2003 inom ramen för kommittéarbetet (Kommittén - lärande för hållbar utveckling).

Kommittén lyfter följande i - Om lärande, utbildning och hållbar utveckling (SOU 2004:104)

- Många och mångsidiga belysningar av ekonomiska, sociala och miljömässiga förhållanden och förlopp behandlas integrerat med stöd av ämnesövergripande arbetssätt.
- Målkonflikter och synergier mellan olika intressen och behov klarläggs.

- Innehållet spänner över lång sikt från dåtid till framtid och från det globala till det lokala.
- Demokratiska arbetssätt används så att de lärande har inflytande över utbildningens form och innehåll.
- Lärandet är verklighetsbaserat med nära och täta kontakter med natur och samhälle.
- Lärandet inriktas mot problemlösning, stimulerar till kritiskt tänkande och handlingsberedskap.
- Utbildningens process och produkt är båda viktiga. Samtliga karaktärsdrag bör vara närvarande för att utbildning ska kunna bidra till en hållbar utveckling.

Hållbar utveckling och styrdokumentet för förskola och skola

Frågor gällande hållbar utveckling och undervisning om lärande för hållbar utveckling enligt ovanstående definitioner är helt och hållet sammanlänkade med begrepp som globalisering och internationalisering. Således är det en nödvändighet för Skolverket att beakta vad som sker internationellt inom området i det egna arbetet omfattande utvecklingsarbete och undervisningsstöd, i arbetet med utformandet av styrdokument, kommentarmaterial och allmänna råd samt inom mer specifika egeninitierade projektet som projektet Hållbar utveckling som även omfattar Utmärkelsen Skola för hållbar utveckling (SKOLFS 2009:19).

I de nya styrdokumentet för förskola och skola framgår tydligt att utbildningen generellt syftar till att utveckla kunskaper och förmågor som bidrar till en hållbar utveckling i ett globalt perspektiv. I den reviderade läroplanen för förskolan Lpfö 98 (reviderad 2010) anges under rubriken Förskolans uppdrag att *Verksamheten ska hjälpa barnen att förstå hur vardagsliv och arbete kan utformas så att det bidrar till en bättre miljö både i nutid och i framtid*. I Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lgr 11) under rubriken Skolans uppdrag anges att *Undervisningen ska belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling*. Samma formulering återfinns i Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011 (Gy 11) under samma rubrik.

Från förskola till gymnasieskola syftar utbildningen till att främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsfulla individer och medborgare, detta i samverkan med hemmen och samhället i övrigt. Ett förekommande begrepp i sammanhanget är att undervisningen ska bidra till att utveckla barn och ungdomars *handlingskompetens* d. v. s. förmågan att värdera och ta ställning till komplicerade frågor och handla därefter. En förmåga väsentlig för att kunna uppfylla styrdokumentens målformuleringar. Som ett exempel kan anges syftestexten i ämnet geografi från Lgr 11. Där anges att undervisningen ska ge förutsättningar att *utveckla elevernas förmåga att värdera lösningar på olika miljö och utvecklingsfrågor utifrån överväganden kring etik och hållbar utveckling*.

Begreppet handlingskompetens, förmågan att värdera och göra överväganden, är av vikt även inom andra ämnesövergripande områden som beaktas i styrdokumenterna t ex inom området entreprenörskap. Många aktörer ser en tydlig koppling mellan det entreprenöriella lärandet och lärande för hållbar utveckling mot bakgrund av formuleringar i styrdokumenterna *Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt vilja till att pröva egna idéer och lösa problem. Eleverna ska få möjlighet att ta initiativ och ansvar samt utveckla sin förmåga att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap* (Lgr 11).

Kopplingen mellan hållbar utveckling och entreprenörskap återfinns också i EU:s styrdokument enligt Miljödepartementet:

EU:s strategi för hållbar utveckling bildar den övergripande ram inom vilken Lissabonstrategin är drivkraften för en mer dynamisk ekonomi med sin förnyade inriktning på tillväxt och sysselsättning. I dessa båda strategier erkänns att de ekonomiska och sociala målen samt miljömålen kan förstärka varandra, och bör därför utvecklas tillsammans. Båda strategiernas syfte är att stödja de strukturella förändringar som krävs för att medlemsstaternas ekonomier ska klara av globaliseringsutmaningarna. Likvärdiga förutsättningar ska skapas där dynamik, innovation och kreativt entreprenörskap kan blomstra samtidigt som social rättvisa och en sund miljö garanteras.

Samarbete om utbildning för hållbar utveckling

I dagsläget samarbetar Skolverket med olika aktörer för att kunna ta del av och bidra till det internationella arbetet inom området utbildning för hållbar utveckling. I praktiken innebär detta ett deltagande i konferenser med internationellt inslag samt deltagande i nätverk t ex LHU-nätverket, Lärande för Hållbar Utveckling vars medlemmar representerar en rad olika verksamheter med verksamhet inom Sverige men även med internationella kontakter och samarbetsprojekt. Här återfinns t. ex. Naturskoleföreningen- intresseorganisation för Sveriges naturskolor, kommunala samordnare, representanter från högskola/universitet m. fl.

Vidare sker ett erfarenhetsutbyte med frivilligorganisationer (NGOs) som är aktiva inom området och som driver undervisningsprojekt inom landet men också internationellt. Som exempel kan nämnas organisationen Life Link som främjar internationellt erfarenhetsutbyte mellan gymnasieungdomar, WWF som kopplar entreprenöriellt lärande till lärande för hållbar utveckling samt Stiftelsen Håll Sverige Rent som koordinerar det internationella Eco Schools-programmet (Grön Flagg i Sverige). Internationellt drivs Eco Schools av den världsomspännande organisationen Foundation for Environmental Education (FEE). Antalet Eco Schools i Norden är ett av Nordiska Ministerrådets indikatorer avseende lärande för hållbar utveckling. Skolverket deltar också aktivt i Nordiska Ministerrådets arbete med undervisning för hållbar utveckling, främst inom klimatfrågan (Nordisk Klimatkampanj).

När det gäller myndigheter har Skolverket ett samarbete med Internationella programkontoret och den Globala Skolan. Den Globala Skolan fokuserar på undervis-

ning för hållbar utveckling såväl i Sverige som internationellt. Skolverket har deltagit i konferenser arrangerade av den Globala Skolan samt lämnat synpunkter på den Globala Skolans skrift Lärande för hållbar utveckling - i nya styrdokument för förskola och skola.

Unesco driver sedan en lång tid tillbaka frågor om lärande för hållbar utveckling på ett internationellt plan. Skolverket finns representerade i Svenska Unescorådets arbete, dels övergripande genom Skolverkets representant i Svenska Unescorådet men också i arbetet inom den specifika arbetsgruppen för lärande för hållbar utveckling. Skolverket finns också med i den referensgrupp inom Svenska Unescorådet som bl. a tar fram underlag för rapporteringen till Unesco och vidare till FN. I detta arbete erhåller Skolverket värdefull information avseende det internationella arbetet med undervisning för hållbar utveckling inte bara inom det obligatoriska skolväsendet utan även inom den informella sektorn t. ex. NGOs och folkbildning och de eftergymnasiala utbildningsformerna ur ett internationellt perspektiv.

Avslutningsvis kan konstateras att Skolverket har en generell nytta av att inhämta kunskap och erfarenhet från internationellt arbete med undervisning. Nyttan av det internationella arbetet med frågor gällande undervisning för hållbar utveckling är stor och kunskapsinhämtande och erfarenhetsutbyte är även fortsättningsvis viktigt med hänvisning till frågornas internationella karaktär och de direktiv inom området som anges i styrdokument och rekommendationer från exempelvis EU och Unesco.

På Skolverkets vägnar

Tommy Lagergren
Avdelningschef

Per-Olov Ottosson
Undervisningsråd